ISSN 2786-6300 Print

УДК: 343.85; 343.54/6

https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-5(47)-2526-2538

Політова Анна Сергіївна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Маріупольського державного університету, м. Київ, http://orcid.org/0000-0002-7351-7110

МЕХАНІЗМ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ВІД КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ)

Анотація. Статтю присвячено дослідженню механізму кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). Відзначено, що у сучасних умовах гендерно зумовлене насильство виходить за межі приватної (сімейної) проблеми та постає як складне кримінологічне явище, що безпосередньо впливає на демографічну ситуацію та рівень захищеності прав людини, а також стан національної безпеки нашої держави. Особливої актуальності набувають питання зґвалтування, сексуального рабства, примушення до проституції, примусової вагітності, примусової стерилізації чи будь-яких інших форм сексуального насильства, а також катувань, торгівлі людьми, примусової експлуатації, що можуть мати місце як воєнні злочини.

Виходячи із аналізу термінів «механізм протидії злочинності» та «кримінологічний захист», запропоновано авторське визначення механізму забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), під яким слід розуміти комплексну систему взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-інформаційних та психолого-віктимологічних заходів, що реалізуються уповноваженими державними органами, установами, організаціями та міжнародними організаціями з метою запобігання та мінімізації наслідків кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством, а також забезпечення безпеки та захисту постраждалих осіб.

Встановлено, що механізм забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) дозволяє нам визначити його структуру, яка включає: 1. нормативно-правове регулювання протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану); 2.

суб'єктів забезпечення кримінологічного захисту; 3. інформаційне забезпечення кримінологічного захисту; 4. Заходи (форми, методи) впливу (реагування) на кримінологічні загрози.

Зроблено висновок, про необхідність подальшого комплексного дослідження питання кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Ключові слова: механізм протидії злочинності, кримінологічний захист, кримінальні правопорушення, гендерно зумовлене насильство, збройний конфлікт, правовий режим воєнного стану.

Politova Anna Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of Law Mariupol State University, http://orcid.org/0000-0002-7351-7110

THE MECHANISM OF CRIMINOLOGICAL PROTECTION AGAINST CRIMINAL OFFENSES RELATED TO GENDER-BASED VIOLENCE IN THE CONTEXT OF ARMED CONFLICT (MARTIAL LAW)

Abstract. This article examines the mechanism of criminological protection against criminal offenses related to gender-based violence in the context of armed conflict (martial law). It is noted that in modern conditions, gender-based violence goes beyond the scope of a private (family) problem and emerges as a complex criminological phenomenon that directly affects the demographic situation and the level of human rights protection, as well as the state of national security of our country. Issues such as rape, sexual slavery, forced prostitution, forced pregnancy, forced sterilization, or any other forms of sexual violence, as well as torture, human trafficking, and forced labor – which may constitute war crimes – are of particular relevance.

Based on an analysis of the terms "crime prevention mechanism" and "criminological protection," the author proposes a definition of the mechanism for ensuring criminological protection against criminal offenses related to gender-based violence in the context of armed conflict (martial law), which should be understood as a comprehensive system of interrelated organizational-legal, socio-informational, and psychological-victimological measures implemented by authorized state bodies, institutions, organizations, and international organizations with the aim of preventing and minimizing the consequences of criminal offenses related to gender-based violence, as well as ensuring the safety and protection of victims.

It has been established that the mechanism for ensuring criminological protection against criminal offenses related to gender-based violence in conditions of

armed conflict (martial law) allows us to define its structure, which includes: 1. regulatory and legal framework for countering gender-based violence in conditions of armed conflict (martial law); 2. entities responsible for providing criminological protection; 3. information support for criminological protection; 4. measures (forms, methods) of influence (response) to criminological threats.

It is concluded that there is a need for further comprehensive research into the issue of criminological protection against criminal offenses related to gender-based violence in the context of armed conflict (martial law).

Keywords: crime prevention mechanisms, criminological protection, criminal offenses, gender-based violence, armed conflict, legal regime of martial law.

Постановка проблеми та її актуальність. Збройна агресія Російської Федерації проти України та запровадження правового режиму воєнного стану, зумовили істотне загострення криміногенної ситуації, пов’язаної з посяганням на права та свободи людини і громадянина, а також забезпечення безпеки. Одним із найбільш небезпечних посягань в умовах збройного конфлікту є гендерно зумовлене насильство, яке в сучасних реаліях набуває нових форм, характеризується підвищеним рівнем латентності та супроводжується масштабними негативними наслідками. Воєнні дії (обстріли цивільного населення в результаті чого є поранені й загиблі, руйнування промислової інфраструктури, знищення цілих міст), вимушене переміщення населення як всередині нашої країни, так й тимчасове захист за кордоном, погіршення економічного стану, психологічна травматизація населення, створюють сприятливі умови з поширенням кримінальних правопорушень, пов’язаних із гендерно зумовленим насильством.

Відзначимо, що у сучасних умовах гендерно зумовлене насильство виходить за межі приватної (сімейної) проблеми та постає як складне кримінологічне явище, що безпосередньо впливає на демографічну ситуацію та рівень захищеності прав людини, а також стан національної безпеки нашої держави. Особливої актуальності набувають питання зґвалтування, сексуального рабства, примушення до проституції, примусової вагітності, примусової стерилізації чи будь-яких інших форм сексуального насильства, а також катувань, торгівлі людьми, примусової експлуатації, що можуть мати місце як воєнні злочини. Такі кримінальні правопорушення потребує не лише належної кримінально-правової оцінки, але й формування ефективного механізму кримінологічного захисту. Водночас, комплексно питання кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов’язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) як цілісного інститут суспільства від кримінологічних загроз в Україні ніхто не досліджував. Це свідчить про актуальність порушеної нами теми дослідження.

ISSN 2786-6300 Print

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що комплексного дослідження проблеми механізму кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) не проводилось. Разом з тим, окремим питанням протидії гендерно зумовленому насильству, у тому числі й в умовах збройного конфлікту, присвячено наукові доробки І. Андрусяк, Н. Аніщук, А. Блага, І. Грицай, Н. Грідіна, А. Друзенко, О. Дудоров, І. Заворотько, С. Круглова, К. Левченко, С. Лихова, Н. Лях, І. Мельниченко, Л. Наливайко, О. Перунова, В. Руфанової, Н. Симоненко, Д. Тичина, М. Хавронюк, О. Харитонова та інші науковці.

Тому **метою** статті є визначення поняття та змісту механізму забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), його структури.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що аналіз механізм кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) варто розпочати з дослідження таких понять як «механізм запобігання злочинності» та «кримінологічний захист».

У науковій літературі питання щодо визначення механізму запобігання злочинності є неоднозначним, оскільки дискусії навколо його сутності залишаються у кримінології одним з ключових. Так, наприклад, А. Закалюк запропонував термін «запобігання кримінальним правопорушенням» вважати родовим, у рамках якого, залежно від міри сформованості причин та умов кримінально протиправної поведінки і пов'язаного з цим моменту їх реалізації, виділяти профілактику, яка здійснюється до формування кримінально протиправного умислу; попередження, що відбувається після сформування кримінально протиправного умислу до початку вчинення кримінального правопорушення, та припинення кримінального правопорушення, до якого належать запобіжні заходи, що здійснюються після початку кримінально караних дій [1, с. 513-514]. Також існує точка зору, що механізм запобігання злочинності є складовою більш широкого явища – «механізму протидії злочинності, до змісту якого, крім механізму запобігання, входить механізм кримінально-правового реагування на вчинення кримінальних правопорушень» [2, с. 513-514]. Натомість М. Грицук наголошує, що механізм управління й механізм протидії злочинності співвідносяться між собою як «загальне» і «специфічне» в діалектиці. Причому механізм протидії злочинності є різновидом управління і, водночас, не є його складником чи елементом. Разом із тим очевидно, що поняття «механізм» повинно бути використано в даному випадку для характеристики функціонування певної системи, у якій відбивається

ISSN 2786-6300 Print

специфічна діяльність, як системного цілого. У ньому фіксуються найбільш загальні та істотні риси, зв'язки між потребами і конкретними видами діяльності з їхнього задоволення, тобто досягнення певного результату від даного виду діяльності. Тому, незалежно від всіх інших аспектів і нюансів, саме відношення до механізму протидії злочинності повинне передбачати його розуміння як цілісного системного утворення, що функціонує [3, с. 97].

В. Строїч узагальнюючи історіографічний огляд фахової літератури вважає, що кримінально-правовий аспект комплексної проблематики соціально-правового механізму протидії злочинності розроблявся у таких напрямах: перший – дослідження, в яких проаналізовано загальні засади протидії злочинності кримінально-правовими засобами; другий – наукові доробки провідних учених-криміналістів щодо особливостей кримінально-правових засобів протидії злочинності; третій – наукові напрацювання щодо механізму кримінально-правової протидії проявам злочинності у конкретних напрямах/ сферах; четвертий – дослідження окремих аспектів механізму кримінально-правової протидії проявам злочинності (нормативно-правового забезпечення, правових гарантій, об'єктів, суб'єктів тощо) [4, с. 174].

Таким чином, вважаємо, що виходячи із положень ч. 1 ст. 1 КК України, де законодавець закріпив положення, що Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням, ми будемо оперувати поняттям «запобігання».

Що ж стосується поняття «кримінологічної безпеки», то С. Мозоль відзначав, що це спеціальна теорія кримінології, яка становить сукупність знань про стан захищеності життєвоважливих та інших істотних інтересів особи, суспільства та держави від злочинних посягань і загроз таких посягань, про діяльність щодо зниження небезпеки та попередження кримінальних загроз, по забезпеченню кримінологічного захисту об'єктів і предметів злочинного посягання, по віктимологічній профілактиці [5, с. 10]. Але, на думку О. Литвинова, предметом вивчення теорії кримінологічної безпеки виступають злочинність та її прояви як основна кримінальна загроза, особистість злочинця як носія, суб'єкта цієї загрози, криміногенні фактори як джерело кримінальних загроз, попередження злочинів як спосіб обмеження кримінальних загроз, кримінологічний захист різних об'єктів злочинного посягання й віктимологічна профілактика [6, с.17]. Також В. Шаблистий відзначає, що складовими кримінологічної безпеки можна вважати «об'єкт небезпеки, кримінальні загрози та їх джерела, суб'єкти забезпечення безпеки, стан кримінологічної захисту об'єктів і предметів злочинного впливу, заходи запобігання злочинних посягань,

а також віктимологічну профілактику» [7]. Можна погодитися з думкою, що такі формулювання дозволяють відзначити, що сам по собі кримінологічний захист остаточно не вирішує питання ліквідації криміногенних явищ або відвернення криміногенної мотивації, але його повсюдне й послідовне запровадження ускладнює, а подекуди і робить неможливим учинення значної групи злочинів (кримінальних правопорушень – зазначено мною), з чим ми погоджуємось [8, с. 86].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що під механізмом забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), слід розуміти комплексну систему взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-інформаційних та психолого-віктимологічних заходів, що реалізуються уповноваженими державними органами, установами, організаціями та міжнародними організаціями з метою запобігання та мінімізації наслідків кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством, а також забезпечення безпеки та захисту постраждалих осіб.

Вважаємо, що таке формулювання механізму забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) дозволяє нам визначити його структура, яка включає:

1. *Нормативно-правове регулювання протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану)*. Відзначимо, що проблематики гендерно зумовленого насильства підтверджується спеціальними документами міжнародних організацій: Резолюцією Ради Безпеки ООН № 1325 «Жінки. Мир. Безпека» (2000 р.), яка акцентує відповідальність держав за припинення безкарності за злочини проти людства і за військові злочини, включаючи сексуальне й інші форми насильства над жінками та дівчатами та Рекомендацією № 30 до Конвенції ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, підкреслюючи зв'язок між військовими конфліктами та насильством стосовно жінок [9]. Окрім того, низка нормативно-правових актів України регламентує питання, пов'язані з запобіганням окремим формам гендерно зумовленого насильства, серед яких відзначимо: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Постанова Кабінету Міністрів Україні від 22 серпня 2018 р. № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і

ISSN 2786-6300 Print

насильству за ознакою статі», Спільний наказ Міністерства внутрішніх справ, Міністерства охорони здоров'я, Офісу Генерального прокурора від 09.03.2022 № 177/450/46 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» та ін. Разом з тим, комплексного нормативно-правового акта, присвяченого саме питанням протидії гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), наприклад, Концепції – не розроблено.

2. *Суб'єкти забезпечення кримінологічного захисту*, серед яких виокремлюють: міжнародних суб'єктів протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) та національних суб'єктів протидії. Щодо міжнародних суб'єктів протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), то відзначимо, що серед діяльність міжнародних неурядових організацій в протидії злочинності *Human Rights Watch* (HRW) та Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця спрямована на протидію кримінальним правопорушенням, пов'язаним з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). Проте, не дивлячись на це, їх діяльність в умовах збройного конфлікту в Україні є малоефективною.

Що ж стосується система національних суб'єктів протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), то вони визначені залежно від виду кримінального правопорушення, пов'язаного з гендерно зумовленим насильством. Втім, варто відзначити, що у Законі України від 20 листопада 2024 р. № 4067-IX «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій» (набув чинності 18 червня 2025 р.), визначено основні засади державної політики у сфері правового і соціального захисту осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією російської федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій. Разом з тим, коло суб'єктів, які входять, зокрема, до складу Комісії з розгляду зазначених вище питань, крім Міністерства соціальної політики України не визначено. Саме б розробка й прийняття Концепція (Стратегії) протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) дозволила визначити комплекс детермінант, що сприяють скоєнню, розробити систему заходів та визначення механізму взаємодії між суб'єктами протидії таким кримінально протиправним діянням.

ISSN 2786-6300 Print

3. *Інформаційне забезпечення кримінологічного захисту*, яка включає в себе такі підвиди (складові): інформаційно-аналітичне забезпечення; інформаційно-оперативне забезпечення; науково-інформаційне забезпечення кримінологічного захисту. Такий підхід також є поширений у кримінологічних дослідженнях при визначенні підвидів інформаційного забезпечення протидії злочинності [10, с. 234-235]. Так, наприклад, щодо науково-інформаційного забезпечення кримінологічного захисту відзначимо, що Н. Лях у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові засади реалізації ґендерної рівності Національною поліцією України» доведено обґрунтованість і практичну необхідність дотримання міжнародних стандартів та використання Україною передового зарубіжного досвіду реалізації адміністративно-правових механізмів ґендерної політики органами поліції: послідовна криміналізація різних форм насильства за ґендерною ознакою (посилення відповідальності за вчинення насильства, свідком якого є дитина; неможливість уникнення кримінальної відповідальності за вчинення насильства за ознакою ґендера повторно); застосування спеціальних електронних GPS-браслетів з метою відстеження та оперативного реагування на наближення кривдника до потерпілої особи; максимальне залучення громадських формувань до виявлення, запобігання та протидії виявам дискримінації за ґендерною ознакою [11, с. 22].

4. *Заходи (форми, методи) впливу (реагування) на кримінологічні загрози*. В умовах збройного конфлікту (воєнного стану) кримінологічні загрози, пов’язані з гендерно зумовленим насильством, набувають системного характеру та характеризуються високим рівнем латентності, трансформацією механізмів кримінально протиправної поведінки, ускладненням процесів виявлення й документування кримінальних правопорушень, а також зростанням масштабів віктимізації населення. Також до таких чинників варто додати дестабілізацією соціальних інститутів, ослабленням механізмів соціального контролю, вимушене переміщення населення, погіршенням соціально-економічного становища та підвищенням рівня агресивності у суспільстві. У таких умовах гендерно зумовлене насильство виступає не лише окремим видом кримінально протиправної поведінки, але й специфічним кримінологічним феноменом, детермінованим комплексом воєнних, соціальних, психологічних та організаційно-правових факторів.

Зауважимо, що В. Руфанова обґрунтувала підхід щодо протидії сексуальному насильству, пов’язаному зі збройним конфліктом, який повинен включати: аналіз законодавства на предмет відповідності вимогам міжнародного гуманітарного права; визначення злочинів, видів відповідальності, правил, порядку, процедур та доказування; визначення суб’єктів взаємодії у сфері запобігання та протидії сексуальному насильству в умовах конфлікту; проведення навчань, тренінгів, обмін досвідом, розробку навчальних посібників,

ISSN 2786-6300 Print

підручників, орієнтованих на майбутніх та діючих працівників правоохоронних органів; розробку та функціонування механізму надання допомоги (матеріальної, моральної, психологічної, медичної, юридичної тощо) жертвам сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом; недопущення вторинної травматизації постраждалої особи під час проведення досудового розслідування; налагоджену та скоординовану взаємодію суб'єктів запобігання сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом; збільшення фінансування на постконфліктне відновлення та надання допомоги організаціям, які займаються питаннями відновлення гендерної рівності, розширенням економічних прав та можливостей жінок, а також підвищенням їхньої безпеки [12, с. 11-12].

Такий комплекс вказує на те, що механізм впливу на кримінологічні загрози від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), має багаторівневу систему загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів, спрямованих на нейтралізацію криміногенних факторів, зниження рівня віктимізації населення в умовах воєнного часу. Зупинимося на окремих аспектах більш детально.

На загальносоціальному рівні основним напрямом реагування є вплив на базові детермінанти злочинності. Ідеться насамперед про забезпечення належного функціонування механізмів захисту населення, підтримання стабільності суспільних відносин та мінімізацію кризових явищ, що посилюються в умовах війни. Саме деформація соціального середовища та руйнування традиційних механізмів контролю формують підґрунтя для зростання рівня насильницьких посягань. Так, зокрема, після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації призвело до збільшення випадків експлуатації жінок та сексуального насильства. Вже неодноразово відзначалось, що особливістю сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, з кримінологічної точки зору, є зміщення стратифікації трьох обов'язкових компонентів будь-якого сексуального насильства, таких як влада (сила), гнів і сексуальна незадоволеність. Однак сексуальне насильство над цивільним населенням відіграє також роль психологічного впливу на супротивника – «ми зґвалтували ваших жінок, вам більше немає за що воювати» або «ми позбавили вас влади, ви більше не воїни». Такі патерни особливо поширені в патріархальних суспільствах, де «воїнами» вважаються лише чоловіки, а жінки – «об'єктом» стосунків [13]. У цьому контексті важливого значення набуває імплементація міжнародних стандартів у сфері протидії гендерно зумовленому насильству, зокрема положення Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), яка містить комплексний підхід до запобігання насильству, захисту постраждалих осіб та кримінального

ISSN 2786-6300 Print

переслідування винних (звернемо увагу на те, що у преамбулі Конвенції зазначено наступне: «визнаючи триваючі порушення прав людини під час збройних конфліктів, які зачіпають цивільне населення, особливо жінок, у формі поширеного або систематичного зґвалтування та сексуального насильства, а також можливість збільшення насильства за гендерною ознакою як під час конфліктів, так і після них» [14]).

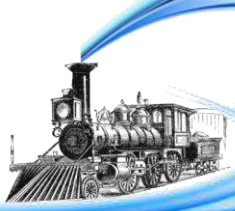
Що ж стосується спеціально-кримінологічних заходів, їх сутність полягає у цілеспрямованому впливі на конкретні криміногенні фактори, що детермінують таку поведінку.

Основними формами такого впливу є кримінологічний моніторинг, профілактика, припинення протиправної поведінки, документування кримінальних правопорушень та мінімізація наслідків віктимізації. Задля ефективного міжнародного захисту громадян від сексуального насильства, 03 травня 2022 р. між Урядом України та ООН було підписано Меморандум про співробітництво щодо запобігання та протидії сексуальному насильству в умовах війни. Цей документ покликаний забезпечити належну допомогу постраждалим та мобілізувати для цього необхідні ресурси [15].

Важливою формою реагування на випадки кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) є діяльність правоохоронних органів щодо їх документування. Так, по всій Україні у системі соціальних послуг працює понад 500 мобільних груп із протидії домашньому насильству. Але їх не достатньо, бо в Україні 1400 громад, і така мобільна група має бути в кожній [16]. Окрім того, правоохоронні органи при документуванні фактів воєнних злочинів дотримуються Міжнародного протоколу із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті. Водночас реагування на кримінологічні загрози гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту не може бути ефективним без міжнародного співробітництва, яке, як ми вже відзначали вище, є малоефективним.

Висновки. Проведений нами аналіз, виходячи з поставленої мети дослідження та завдань, дозволяє зробити такі висновки:

1. Механізм забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) – це комплексна система взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-інформаційних та психолого-віктимологічних заходів, що реалізуються уповноваженими державними органами, установами, організаціями та міжнародними організаціями з метою запобігання та мінімізації наслідків кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством, а також забезпечення безпеки та захисту постраждалих осіб.

2. Встановлено, що структура механізму забезпечення кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) включає: нормативно-правове регулювання протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану); суб'єктів забезпечення кримінологічного захисту; інформаційне забезпечення кримінологічного захисту; заходи (форми, методи) впливу (реагування) на кримінологічні загрози. Проведений аналіз свідчить про необхідність розробки Концепції (Стратегії) протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Викладене обумовлює потребу проведення подальших досліджень щодо кримінологічного захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Література:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. Кн. 3: Практична кримінологія. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 320 с. URL: http://librarium.freehostia.com/pravo/kryminolog/09/zakaliuk3.html

2. Куц В. Від суб'єкта злочину до суб'єкта кримінального правопорушення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. С. 66-71. URL: https://lib.in.ua/94432-zhurnal-visnyk-naczionalnoi-akademii-prokuratury-ukrainy-2016-4-46/

3. Гричанюк М. В. Механізм протидії злочинності неповнолітніх: дис. … д.-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2018. 245 с.

4. Строїч В. В. Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні: дис. … д.-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2021. 231 с.

5. Мозоль С.А. Кримінологічна безпека в Україні : монографія. Харків: Константа, 2018. 482 с.

6. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпропетровськ, 2010.41с.

7. Шаблистий В. В. Теоретико-прикладні засади кримінально-правового забезпечення безпеки людини в Україні : дис… д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 470 с.

8. Пахнін М. Л. Механізм забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ в Україні (поняття та структура). *Право.ua*. 2021. № 4. С. 83–91. DOI: https://doi.org/10.32782/law.ua.2021.4.13.

9. Резолюція 1325 (2000), ухвалена Радою Безпеки на її 4213-му засіданні 31.10. 2000 р. URL : https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-oon-1325 (дата звернення 09.05.2026).

10. Бесчастний В.М. Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні: дис. … доктора юрид. наук: 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 400 с

11. Лях Н. В. Адміністративно-правові засади реалізації гендерної рівності Національною поліцією України: дис. … д.-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2022. 289 с.

12. Руфанова В. М. Кримінологічні засади протидії гендерно обумовленому насильству: дис. д-ра юрид. наук за спец. 12.00.08 / МВС України, Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2025. 552 с.

13. Національні заходи з протидії «сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом» (СНПК) в умовах агресивної війни Росії проти України. Сайт *Ukrainian Legal Advisory Group*. URL: https://ulag.org.ua/uk/articles-and-publications/natsionalni-zakhody-z-protydii-seksualnomu-nasylstvu-poviazanomu-z-konfliktom-snpk-v-umovakh-ahresyvnoi-viyny-rosii-proty-ukrainy-2/ (дата звернення: 10.05.2026).

14. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 10.05.2026).

15. Сексуальне насильство в умовах конфлікту. Сайт *Комунальне некомерційне підприємство «Центр первинної медико-санітарної допомоги №7» Миколаївської міської ради*. URL: https://cpmsd7.lic.org.ua/novyny/seksualne-nasylstvo-v-umovah-konfliktu/ (дата звернення: 10.05.2026).

16. В Україні діє понад 500 мобільних бригад із протидії домашньому насильству, понад 80 відкрив або підтримав функціонування Фонд ООН у галузі народонаселення. Сайт *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. URL: https://www.msp.gov.ua/press-center/news/v-ukrayini-diye-ponad-500-mobilnykh-bryhad-iz-protydiyi-domashnomu-nasylstvu-ponad-80-vidkryv-abo-pidtrymav-funktsionuvannya-fond-oon-u-haluzi-narodonaselennya (дата звернення: 10.05.2026).

References

1. Zakaliuk A. P. (2008). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka [Course of modern Ukrainian criminology: theory and practice]: U 3-kh kn. Kn. 3: Praktychna kryminolohiia [Book 3: Practical criminology.]. Kyiv: Vydavnychyi Dim «In Yure» [in Ukrainian].

2. Kuts V. (2016). Vid subiekta zlochynu do subiekta kryminalnoho pravoporushennia [From the subject of a crime to the subject of a criminal offense]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy – National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*. 4, 66-71 [in Ukrainian].

3. Hrychaniuk M. V. (2018). Mekhanizm protydii zlochynnosti nepovnolitnikh [Mechanism for combating juvenile delinquency]. Candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].

4. Stroich V. V. (2021). Suchasni sotsialno-pravovi mekhanizmy protydii zlochynnosti v Ukraini [Modern socio-legal mechanisms for combating crime in Ukraine]. Candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].

5. Mozol S.A. (2018). Kryminolohichna bezpeka v Ukraini [Criminological security in Ukraine]. Kharkiv: Constant [in Ukrainian].

6. Lytvynov O. M. (2010). Sotsialno-pravovyi mekhanizm protydii zlochynnosti v Ukraini (teoretychni ta praktychni zasady) [Socio-legal mechanism for combating crime in Ukraine (theoretical and practical principles)]. Extended abstract of Doctor's thesis. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

7. Shablystyi V. V. (2016). Teoretyko-prykladni zasady kryminalno-pravovoho zabezpechennia bezpeky liudyny v Ukraini [Theoretical and applied principles of criminal law ensuring human security in Ukraine]. Doctor's thesis. Kharkiv [in Ukrainian]

8. Pakhnin M. L. (2021). Mekhanizm zabezpechennia kryminolohichnoho zakhystu ZMI v Ukraini (poniattia ta struktura) [Mechanism for ensuring criminological protection of the media in Ukraine (concept and structure)]. *Pravo.ua.* – *Law.ua.* 4, 83–91 [in Ukrainian].

9. Rezoliutsiia 1325 (2000), ukhvalena Radoiu Bezpeky na yii 4213-mu zasidanni [Resolution 1325 (2000), adopted by the Security Council at its 4213th meeting on 31 October 2000.]. *nssu.gov.ua*. Retrieved from https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-oon-1325 [in Ukrainian].

10. Beschastnyi V.M. (2018). Teoriia ta praktyka kryminolohichnoho zabezpechennia protydii zlochynnosti v Ukraini [Theory and practice of criminological support for combating crime in Ukraine]. Doctor's thesis. Kharkiv [in Ukrainian]

11. Liakh N. V. (2022). Administratyvno-pravovi zasady realizatsii gendernoi rivnosti Natsionalnoiu politsiieiu Ukrainy [Administrative and legal principles for the implementation of gender equality by the National Police of Ukraine]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

12. Rufanova V. M. (2025). Kryminolohichni zasady protydii henderno obumovlenomu nasylstvu [Criminological principles of combating gender-based violence]. Doctor's thesis. Dnipro [in Ukrainian].

13. Natsionalni zakhody z protydii «seksualnomu nasylstvu, poviazanomu z konfliktom» (SNPK) v umovakh ahresyvnoi viiny Rosii proty Ukrainy [National measures to combat "conflict-related sexual violence" (CRSV) in the context of Russia's aggressive war against Ukraine]. Retrieved from https://ulag.org.ua/uk/articles-and-publications/natsionalni-zakhody-z-protydii-seksualnomu-nasylstvu-poviazanomu-z-konfliktom-snpk-v-umovakh-ahresyvnoi-viyny-rosii-proty-ukrainy-2/ [in Ukrainian].

14. Konventsiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy (Stambulska konventsiia), 2011 r. [Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention), 2011.]. *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text [in Ukrainian].

15. Seksualne nasylstvo v umovakh konfliktu [Sexual violence in conflict situations]. Retrieved from https://cpmsd7.lic.org.ua/novyny/seksualne-nasylstvo-v-umovah-konfliktu/ [in Ukrainian].

16. V Ukraini diie ponad 500 mobilnykh bryhad iz protydii domashnomu nasylstvu, ponad 80 vidkryv abo pidtrymav funktsionuvannia Fond OON u haluzi narodonaselennia [There are over 500 mobile teams to combat domestic violence in Ukraine, over 80 have been opened or supported by the UN Population Fund]. Retrieved from https://www.msp.gov.ua/press-center/news/v-ukrayini-diye-ponad-500-mobilnykh-bryhad-iz-protydiyi-domashnomu-nasylstvu-ponad-80-vidkryv-abo-pidtrymav-funktsionuvannya-fond-oon-u-haluzi-narodonaselennya [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 29.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.05.2026